

Ko smrt mi zaprè obsteklèlo okó,
 Gibála se bode še vedno takó
 V tihótnem pogóvoru: híp, híp; híp, híp!

Al kadar poslédnji zatrobi nam dán,
 Tu stóprav nje délovnik bode končan,
 Tu bode poslédnji odmérjen jej híp.

Fr. Krek.

Oče in hči.

(Poslovenil Ivan Lapanje.)

I.

Bilo je zjutraj zgodaj.

„Ali drži ta cesta v mesto H . . . ?“

„Dà“, odgovori kratko in osorno kmetski človek ter gre dalje svojim putem.

Bilo je popóldne, in ubožno dekletce še zmirom koraka dalje. Slabo in šibko je bilo dekletce; skozi raztrgani slamniki žgali so je vroči solnčni žarki in raztrgani čreveljčki nijso čuvali njenih šibkih nožic robatega kamenja po slabej cesti.

„Ali drži ta cesta v mesto H . . . ?“

„I nù, dete! Ali povedi mi, kaj iščeš v mestu?“

Dekletce gre dalje ne rekši niti besedice. Ustnici sta se jej krčevito tresli, da nij mogla odgovoriti prijaznemu starcu, ki je čudèč se ustavil svoje konje, da bi vprašal ubožno deklico, s kakim namenom potuje v bližnje mesto. Užé je padala večerna rosa na zemljo, a Suzanka je še vedno stopala dalje po širokej cesti. Naposled jej nogi onemoreta in treba jej je bilo sestiti na kamen, ki je stal ob cesti, z mahom obraščen. S prepadenimi lici in zeló trudna je sedela ondu v globoke misli zatopljena. Z rokama si je obličje zakrivala, po katerem so jej viseli dolgi lasjé. Videti je bilo, da se dekletce joka.

„Deklica, kaj delaš tukaj?“ vprašal jo je nežen sočuten glas.

„Aj, kako si zvédaya!“ dostavil je mlad gospodič, peljajoč mlado zalo góspico za njeno belo ročico. Suzanka se pri teh besedah ozrè in milo pogleda nežno gospodično in nje zalega brata.

„Kaj delaš tukaj?“ povpraša jo drugič Josipina Borovska, pristopivši bližej k ubožnemu otroku.

„Potujem v mesto H . . .“, odgovori boječe Suzanka.

„Ali si slišal, Ivan; to dete potuje v mesto H . . . , a do tjà sta še dobri dve uri hodá. Ali veš, dete, da je to za tebe zeló daleč?“

Suzanka prikima z glavo in si utrne debele solzé.

„Zakaj popotuješ tako daleč? Ali si užé kaj večerjala danes?“

Suzanka z glavo odkima, da nij.

„Ali si kaj obedovala?“

Dekletce zopet odkima, da nij.

„Ivan! to je ubožno dete, in gladno je!“

„Zdi se mi, da je velika sirota,“ odgovori brat.

„Kako ti je imé?“

„Suzanka.“

„Nù Suzanka, ti ideš z nama, da dobiš malo jesti, lačna si, sirota. Peš do mesta H . . . , to nij tako lahko, kakor se ti dozdeva. Idi z nama! Čez noč se pri nas odpočiješ, a jutri nastaviš svoje potovanje dalje.“

Suzanka vstane ter gre s priljudno góspico in njenim bratom. Dospevši do nijnega stanovanja, kakšen pogled se odpre njenim očem! Hiša, podobna palači, okoli nje prekrasen gaj (park); povsod znamenja bogastva in krasote. — Šli so po širokih stopnicah navzgor. Tú je bilo vse z zelenjem obraščeno, kakor na kakem travniku; a med zelenjem vse polno prijetno dehtečih cvetlic. Okoli grajskega zidovja se je spenjala vinska trta visoko gori do krasno se bliščečih oken.

„Barba! daj tej ubogej deklici jésti; gladna je in trudna,“ reče nežna gospica v kuhinjo stopivši kuharici Barbi.

Barba takój pristopi k ubogej deklici, prime jo za roko in pelje v kuhinjo.

V tem so se v sobi pogovarjali, kaj bi bilo dalje storiti z ubogo deklico.

Josipina, seddeč v dolgej belej obleki na poblazinjenem stolu, začela je pripovedovati, kako bo skrbela za ubogo deklico, katero nalogo si je naložila.

„Rada bi znala, kakšen opravek ima deklica v mestu,“ reče Josipina zibajoč se v *prekrasnem stolu*.

„Najpred je treba, da jej damo drug klobuček in druge čreveljčke, ter jo tako odvrnemo od njenega daljnega potovanja. O ti ubogo dete, kako se mi vendar smiliš!“

„Kaj govoriš, kaj, mila moja hčerka,“ oglasi se krepek moški glas.

„O, vi ste tukaj, ljubi moj oče!? Govorim o ubogej deklici, komaj deset let starej. Sedela je ob cesti na zapuščenem kamenu ter mi je rekla, da ide v mesto H“

„Tudi jaz sem srečal ubožno deklico,“ reče prijazno stari gospod. „Vprašala me je, kako daleč je še do mesta; hotel sem jo pridržati, a ona je naglo dalje otišla. — Ali kje je zdaj ubogo dete?“

„V kuhinji, oče! Barbi sem naročila, da jej dá jesti. Ko se okrepeča, bomo dalje ž njo govorili.“

Zdaj stopi troje veselih mladih deklic v sobo; bile so Josipinine tovarišice, ter se začno igrati. Josipina pri veselej igri pozabi na ubogo Suzanko. A nij *dolgo trajalo*, da se spomni uboge deklice; naglo vstane, vdari v roke, ter reče: „nekaj vam hočem pokazati!“ ter naglo otide v kuhinjo. Kuharica Barba je sedela v jedilnej shrambi in pripravljala za kuhó.

„Kje je sirota Suzanka?“ vpraša Josipina.

„Sedi zunaj pred vrati,“ odgovori kuharica. „Zunaj nij nikogar,“ odvrne gospodična.

„Je, je, zunaj na pragu,“ reče Barba, položi pisker na mizo ter otide gledat.

„Bodi Bog z nami in sveti križ božji, ušla je!“ reče kuharica v kuhinjo se povrnivši. „Malo poprej je še sedela tukaj zunaj na pragu, da sem jaz šla po svojih opravilih. Vedno je gledala tja gori v zvezde in videti jej je bilo, da se joka. To je pač zeló pobožno in dobro dete, mislila sem si — a zdaj vidim, da sem se varala, ker deklica nij družega nego grda potepenka in zvita vlačuga. Ušlá je! Moram hitro pogledati, če nij odnesla srebrnih žlic — takim vlačugam nij, da bi jim človek upal.“

„Ali jej niji rekla, da bi se po noči lahko izgubila?“ vpraša Josipina kuharico.

„Nu, to sem jej rekla, góspica, in sem jej tudi povedala, da bi imela pri nas dobro posteljo; ali ona me je tako čudno pogledovala s svojimi črnimi očmi, kakor bi niti besedice ne razumela, kar sem jej govorila.

„Ubogo dete, pač se mi smiliš!“ reče Josipina žalostna, da nij mogla ubogej Suzanki z ničemur pomagati. „Rada bi jej bila dala obleko, klobuk in nove čreveljčke, tudi peljati bi jo bila pustila do mesta H . . . , ali uslá mi je sirota, brez da bi znala kam? Morda se vrne; ako to stori, precej jo pošlji k meni, Barba!“

„To tudi storim, ali zeló dvomim, da bi se povrnila, ker verjemite mi, da je to vlačuga, ki ne zasluži vaših dobrot,“ odgovori kuharica, vračajoča se k svojemu delu v kuhinjo.

Suzanka se nij povrnila. Vidèč ugodno priliko, zmuzala se je izpred kuhinje in šla svojim putem. Ko se je užé stemnilo, vlegla se je na kup slame in prenočila pod milim nebom. Rada bi bila vso noč potovala, ali bala se je, da bi v temnej noči pota ne izgrešila.

II.

„Danes se nam je nekaj čudnega prigodilo, gospod nadzornik!“ Tako je pripovedoval korenjašk mož, jetničarski postrežnik, v mestu H . . . svojemu predstojniku. „Našli smo zunaj pred jetnišnico ubožno deklico, ki je bridko jokala ter nij hotela, da bi jo bila moja žena s seboj na dom vzela. A zunaj je tudi nijsmo mogli same pustiti. Njenega priimka nijsmo mogli zvedeti. Rekla je samo to, da se zove Suzanka. Mislim, da bi rada nekega jetnika obiskala; a povedati neče niti od kod pride, niti kam ide.“

„Pripeljite jo k meni!“ reče predstojnik. Moja supruga ravno potrebuje mlade deklice, ki bi jej pri hišnih opravilih malo pomagala. Morda bode Suzanka za to delo pripravna.“

Za malo časa je užé stala Suzanka, na vsem telesu se tresòč, pred jetniškim predstojnikom. Suzanka je bila ljubeznjiva deklica. Njene velike črne oči so bile izraz težkega srcá, otožnosti in velike bridkosti; a njeno vnanje obnašanje je bilo nedolžno in pohlevno, da se je uboga deklica na prvi pogled vsacemu človeku prikupiti mogla.

„Odkod prideš, dete?“ vprašal jo je prijazno predstojnik.

„Iz vasi B—,“ odgovorila je tiho Suzanka. Možje so se čudèč pogledali drug drugega.

„Ali prideš znabiti péš?“

„Dà, gospod!“ odgovori deklica bojzljivo. Misliła si je namreč, da se vsa ta vprašanja znamenja ostre sodbe, ki pride čez njo.

„In čimu si prišla sem v mesto?“

„Da bi videla svojega očeta.“ Pri teh besedah se jej debele solzé vsipljejo po licih in začela se je jokati, tako milo, da bi se je tudi najtrje človeško srce usmiliti moglo.

„Kdo je tvoj oče?“ vpraša jo jetniški predstojnik s prijaznim glasom.

„Moj oče se pišejo Janковиč,“ odgovori Suzanka, ter si briše solze iz oči.

„Imamo tri možé s tem priimkom: Josipa, Pavla in Urbana“, dostavil je jetniški postrežnik, radoveden, kaj se bo zgodilo z ubogo deklico.

„Ali se tvoj oče imenujejo Josip?“

Suzanka na to vprašanje ne odgovori ničesar, ker slabost jo je tako prevladala, da sta se gospoda bala za njeno zdravje.

„Ako je Josip njen oče“, reče postrežnik sam v sebi, „potlej ima pač zeló hudobnega očeta. Ravno danes zjutraj smo ga djali v verige, ker je hotel z drugimi vjetniki pobegniti. Ta pač ne zasluži tako ljubeznjive hčerke. — Nù idi z manoj, da pogledamo tvojega očeta.“

Jetničar prime Suzanko za roko in jo pelje po temnih in dolgih hodnikih memo črnega zidovja do velicnih vrat, ki so bila z debelo ključanico dobro zaprta.

Težke stopinje jetničarjeve in jetniškega predstojnika so vzbujale žalosten odmév po zaduhlih jetniških prostorih.

Jetničar je polagoma stopal z dekletom po stopnicah navzgor, obrnil se je potem še po drugih stopnicah v stran, in se je naposled ustavil pred vrati, na katerih je ključanico k višku privzdignil. Kosmat in surov možki obraz se prikaže iz ječe.

„Tukaj je vaša hči; rada vas bi videti,“ reče jetničar, deklico za roko držeč.

„Hči — hm — kaj vam na misel ne pride?“ odgovori robato jetnik. „Nemam in ne poznam nobene hčere. Ako bi imel hčer, bi me ne imeli tukaj zaprtega.“

„Oče!“ klicala je Suzanka. Ta otročji glas se je razlegal tako sladko, tako nedolžno in milo po jetniških prostorih, da so predstojniku nehote solzé iz oči prisvetile. Ko je pa jetnik svoj surov obraz iz ječe pomolil, ustrašila se ga je uboga Suzanka takó, da si je svoj mili obrazek z rokama zakrila in nejevoljno zavpila: „Ne, ne, to nij moj oče!“

„Idimo torej dalje do drugega jetnika,“ reče jetničar in pelje Suzanko do drugih vrat. Ko jih odprè, zagromi z donečim glasom: „Vstani, Pavle tukaj pride tvoja Suzanka; ali je nečeš videti?“

„Suzanka?“ bilo je slišati iz ječe — potem dolgo molčanje. „Da, da, imel sem Suzanko — ali ne tako majhene, kakor je ta. Moja Suzana je užé davno v večnosti. Bog jej bodi milostljiv! Idite, moja ta Suzanka nij!“

Zdaj zopet zakliče nežni otročji glas: „Oče!“

Jetnik stopi k oknu.

Bil je to zal mladenič, kateremu je bilo videti, da mu obup in ljubezen palita dušo, kakor kužnega človeka vročina. Njegove modre oči in njegova zala postava, delale so tak vtis na človeka, da je bilo skoraj nemogoče misliti si tega mladeniča sposobnega za katero koli hudobijo. Spomnil se je mladi jetnik brž ko ne na žalostno preteklost, globoko je vzdihnil, padel na svojo posteljo ter z milim glasom prosil, rekoč: „oddaljite se, oddaljite se, ne morem gledati v tako čisto stvar božjo, kakor je ta nedolžna deklica. Oh, ne morem!“

Suzanka se ihtèč izpregovori: „Tudi ta nij moj oče!“

Jetničar jo pelje do tretjih vrat.

„Urban! tukaj pride vaša hčerka Suzanka; rada bi vas videla.“

„Kaj pravite, kaj?“ slišal se je glas iz postelje v temnej ječi. Jetnik se je bil brž ko ne še le prebudil.

„Vaša hči pride, da vas obiše!“

Jetnik otožno vzdihne in vprè oko skozi odprta vrata. Usta se mu skrèijo, ko ugleda svojo nežno Suzanko.

A Suzanka zagledavši svojega očeta, veselo vsklikne: „Oče! oče!“ in vsa iz sebe pade k nogam jetničarja.

„Suzanka!“ reče oče, „kaj je tebe za Boga tu sèm pripeljalo?“

Jetničar je v tem onemoglej deklici k zavèsti pomagal.

„Ali želite, da hčerko za nekaj časa k vam pustimo?“ vprašal je predstojnik, ki je osupnen vse to od daleč gledal.

Urban si z obema rokama zakrije oči in tiho zašeptá, naj bi hčerko k njemu pustili. Jetničar odprè težke duri in pusti dekletce k očetu v temno ječo. Oče je dolgo objemal svojo preljubo hčerko in gorke solzé so močile njena ljubeznjiva lica.

„Oče!“ — „Suzanka!“ To so bile jedine besede, ki so se slišale iz temne ječe. Dolgo sta se pogovarjala le z očmi in ljubeznjivimi pogledi, a naposled vendar izpregovori oče in vpraša:

„Suzanka, povédi mi, zakaj si prišla k meni?“

„Želela sem vas videti, preljubi oče,“ in nje zala glavca se naslone na očetove prsi.

„Kako je bilo mogoče, da si prišla sem? — Čuj, Suzanka, ropotajo, zapirajo, a pozneje pridejo po tebe in te vèn izpusté, — ali povédi mi vendar kako si prišla sèm?“

„Péš, preljubi oče!“

„In to tako daleč?“

„Dà, oče!“

Zdaj jo pritisne oče še močnejše k svojemu sercu, ter jo dalje izprašuje.

„Kako si vendar pustila svojo ljubo mater, Suzanka?“

Na to vprašanje ne odgovori Suzanka niti besedice, nego še bolj se oklene svojega očeta in začne bridko jokati. — Oče ves osupel gleda hčerki v oči ter govori dalje:

„Povédi — hitro!“

„Umrla je, oče!“

Strašno jetnik zavpije pri teh dekličinih besedah, zakrije si obraz z rokama in dolgo dolgo joka, da ga je bilo slišati po vseh jetniških prostorih. Jetničar in jetniški predstojnik sta skozi luknjo v vratih ves ta prizor videla in sta bila priča bridkega očetovega trpljenja.

Suzanka je hotela očeta tolažiti, ali zamán! — sleherna njena beseda je bila oster meč njegovemu srcu. Naposled se glasni jok vendar izpremeni v tihe solzé.

„Suzanka, kdaj je umrla mati? Uboga žena! Ubogo dete!“

„O, temu je užé dolgo, več tednov,“ — odgovori Suzanka. „Predno je umrla, rekla mi je, naj idem k vam in vas naj tolažim.“

„O Bog, to je preveč! — Ali mi je odpustila?“

„Naročala mi je, da naj za vas molim. Potem mi je rekla, da samo to želí, da bi se poboljšali in kadar bodete zopet prosti, da bi postali dober in pošten človek, tar bi po smerti prišli k njej v nebesa.“

„V nebesa! v nebesa!“ vzdihoval je jetnik in neka nova skrivna obupnost se ga je polastila.

Ali Suzanka je bila jetniku njegov pravi angel varuh. Oče poprej trdo-srčen, postal je zdaj dobrovoljen; ljubeznjive hčerkinе besede mu so ogrele srce, kakor ogreje in razsvetli svitlo solnce temno ječo. Dolgo je imel oče svojo glavo uprto na dekličino ramo, in bilo mu je videti, da je deklica njegova jedina tolažba. Jetniški predstojnik in jetničar sta se sprehajala po hodniku.

„Oče, kadar pridete iz ječe, skrbela bodem za vas,“ reče Suzanka.

Oče privzdigne glavó in uprè svoje objokane oči v hčerko.

„Matí mi je na smrtnej postelji tako ukazala.“

„Božji blagoslov bodi s teboj, angeljček! Ti bodeš varovala nesrečnega očeta, katerega je pre nagljenost spravila v ječo!“

„Dà, oče skrbela bodem za vas!“

Jetniški predstojnik je zakašljaj, a jetničar je pokimal jetniku, naj za-duší svoje občutke. „Treba bo, da se ločita!“ zamrmral je jetničar v Urbanovo celico.

„Suzanka! zdaj treba, da me zapustiš; ali prideš zopet kmalu, milo dete?“

„Ali ne morem pri vas tu ostati?“

„Nè, moj srček, a gotovo prideš zopet k meni!“

Odpeljali so Suzanko iz temne ječe. To se zna, da je bridko jokala, zapustivši preljubega očeta. Jetniški predstojnik jo je vzel s seboj v svoje stanovanje. Tu je čakal star prijazen gospod.

„Aj, to je tedaj óna mala pobegunka,“ dobro da jo dobdem, reče veselo stari gospod.

„Ali poznate to deklico?“ vprašal ga je predstojnik.

„Prav za prav je ne poznam, ali videl sem jo na cesti, ko sva se srečala. Moja hči pa, kí jo je siloma domóv pripeljala, želí jo imeti pri sebi, ter mi ne da poprej mirú, dokler je ne dobdem in s seboj ne pripeljem. Včeraj je bila še pri nas, ali naglo je otišla in se nij več povrnila. Moja hči Josipina, me je prosila, da jo poiščem. In kaj ne stori oče, kí ljubi svojo jedino hčer, njej na ljubo? In to tem bolj, ako je treba njeno dobro srce podpirati. Prišel sem toraj v mesto, popraševal sèm ter tjà, in posrečilo se mi je, kakor vidite, da sem našel ubogo deklico, katerej želim biti dober re-ditelj. Ako se ne motim, gospod predstojnik, dete je hotelo obiskati svojega zaprtega očeta, kateri bode kmalu izpuščen. Ako je možu na tem, da želí pošteno delati, lahko dobí na mojem posestvu dobrega zaslužka. Nu, Suzanka, ali greš z menoj?“ vprašal je gospod Borovski, božajoč otroku nežne laske in dostavivši besede: „Ubogo dete!“

* * *

Dve uri od mesta H . . ., na graščini gospoda Borovskega, stoji prijazen dom; v njem prebiva priden in delaven mož s svojo hčerko. Suzanka je vrla naslédnica svoje pokojne matere. Stára se poleg očeta, a on se stára — v najlepšem pomenu te besede — sam ob sebi. — Človek se poboljša in Bog mu odpuští.